

INTERAKTIV METODLARNING NAZARIY-ASOSIY JIHTLARI

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ
ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ.
THEORETICAL AND BASIC ASPECTS OF INTERACTIVE
METHODS.**

Atayeva Intizor Igamberganovna

Urganch innovatsion universiteti magistranti.

Атаева Интизор Игамбергановна

магистрантка Ургенчского

инновационного университета.

Atayeva Intizor Igamberganovna

Master's student at Urgench Innovative University.

Аннотация. Mazkur tadqiqot interaktiv metodlarning nazariy-asosiy jihatlari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda interaktiv metod tushunchasining mazmun-mohiyati, pedagogika va psixologiya fanlaridagi talqini hamda ta'lim jarayonidagi o'rni yoritilgan. An'anaviy va interaktiv ta'lim metodlarining o'zaro qiyosiy tahlili orqali interaktiv metodlarning o'quvchilarning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ustun jihatlari asoslab berilgan. Tadqiqotda interaktiv metodlarning nazariy poydevorini tashkil etuvchi shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, hamkorlikda o'qitish, kommunikativ yondashuv va konstruktivistik ta'lim g'oyalari tahlil qilingan. Shuningdek, interaktiv metodlarning ta'lim jarayonida samarali qo'llanilishiga xizmat qiluvchi didaktik tamoyillar, pedagogik shart-sharoitlar va metodik mexanizmlar yoritilgan. Tadqiqot natijalari interaktiv metodlarning zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchini faol subyekt sifatida shakllantirishdagi muhim ahamiyatini ko'rsatadi.

Калит so'zlar. interaktiv metodlar, ta'lim metodlari, nazariy asoslar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, hamkorlikda o'qitish, kommunikativ yondashuv, konstruktivistik ta'lim, pedagogik texnologiyalar, o'quv faolligi, ta'lim jarayoni.

Аннотация. Данное исследование посвящено анализу теоретических и фундаментальных аспектов интерактивных методов с научно-педагогической точки зрения. Рассматривается сущность концепции интерактивных методов, их интерпретация в педагогике и психологии, а также их роль в образовательном процессе. На основе сравнительного анализа традиционных и интерактивных методов обучения обосновываются преимущества интерактивных методов в развитии познавательной активности учащихся, самостоятельного мышления и коммуникативных навыков. В исследовании

анализируются идеи личностно-ориентированного образования, совместного обучения, коммуникативного подхода и конструктивистского образования, формирующие теоретическую основу интерактивных методов. Также рассматриваются дидактические принципы, педагогические условия и методические механизмы, обеспечивающие эффективное использование интерактивных методов в образовательном процессе. Результаты исследования демонстрируют важную роль интерактивных методов в формировании учащихся как активных субъектов в современной системе образования.

Ключевые слова: интерактивные методы, методы обучения, теоретические основы, личностно-ориентированное обучение, совместное обучение, коммуникативный подход, конструктивистское обучение, педагогические технологии, учебная деятельность, образовательный процесс.

Abstract. This study is devoted to the analysis of the theoretical and basic aspects of interactive methods from a scientific and pedagogical point of view. It covers the essence of the concept of interactive methods, their interpretation in pedagogy and psychology, and their role in the educational process. Through a comparative analysis of traditional and interactive educational methods, the advantages of interactive methods in developing students' cognitive activity, independent thinking, and communication skills are substantiated. The study analyzes the ideas of person-centered education, collaborative learning, communicative approach, and constructivist education that form the theoretical foundation of interactive methods. It also covers the didactic principles, pedagogical conditions, and methodological mechanisms that serve the effective use of interactive methods in the educational process. The results of the study demonstrate the important role of interactive methods in the formation of students as active subjects in the modern educational system.

Keywords: interactive methods, teaching methods, theoretical foundations, person-centered learning, collaborative learning, communicative approach, constructivist learning, pedagogical technologies, learning activity, educational process.

KIRISH. Zamonaviy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim mazmuni va uni tashkil etish shakllarini tubdan yangilashni talab etmoqda. Bugungi kunda ta'lim jarayonining asosiy maqsadi faqatgina bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki o'quvchini mustaqil fikrlay oladigan, muloqotga kirisha oladigan va o'z bilimlarini amaliy faoliyatda qo'llay oladigan shaxs sifatida shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan qaralganda, ta'lim jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish masalasi pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

Interaktiv metodlar ta'lim jarayonida o'quvchi va o'qituvchi, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro hamkorlikda faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Ushbu metodlar o'quvchilarning bilish faolligini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, shuningdek, muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. An'anaviy ta'lim metodlari ko'proq reproduktiv faoliyatga yo'naltirilgan bo'lsa, interaktiv metodlar ijodiy va faol o'rganishni ta'minlaydi.

Pedagogika va psixologiya fanlarida interaktiv metodlarning nazariy asoslari shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, hamkorlikda o'qitish, kommunikativ yondashuv va konstruktivistik ta'lim nazariyalari bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu yondashuvlar ta'lim jarayonida o'quvchini faol subyekt sifatida qarash, uning individual imkoniyatlarini hisobga olish va ta'limni muloqotga asoslash g'oyalari tayanadi. Interaktiv metodlar aynan mana shu nazariy g'oyalarning amaliy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi.

Bugungi kunda interaktiv metodlar ta'lim amaliyotida keng qo'llanilayotgan bo'lsa-da, ularning nazariy-asosiy jihatlarini chuqur tahlil qilish, didaktik imkoniyatlarini aniqlash va ilmiy jihatdan asoslash zarurati saqlanib qolmoqda. Chunki interaktiv metodlarning samaradorligi ularning qanday nazariy tamoyillarga tayanishi va ta'lim jarayonida qanday mexanizmlar asosida qo'llanilishiga bevosita bog'liqdir.

Mazkur ishda interaktiv metodlarning nazariy-asosiy jihatlari pedagogik va psixologik nuqtai nazardan tahlil qilinib, ularning ta'lim jarayonidagi o'рни va ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot natijalari interaktiv metodlardan samarali foydalanish, ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish hamda o'quvchilarning faolligi va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM. I. INTERAKTIV METOD TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIK MAZMUNI

Pedagogika fanida interaktiv metodlar ta'lim jarayonini o'quvchi va o'qituvchi hamda o'quvchilarning o'zaro faol muloqoti asosida tashkil etishga qaratilgan o'qitish usullari sifatida talqin etiladi. "Interaktiv" atamasi inglizcha interaction so'zidan kelib chiqib, "o'zaro ta'sir", "hamkorlik" ma'nolarini anglatadi. Bu metodlarning asosiy mohiyati ta'lim jarayonida barcha ishtirokchilarning faolligini ta'minlashdan iboratdir. An'anaviy ta'lim metodlarida o'qituvchi asosiy bilim manbai hisoblanib, o'quvchilar ko'proq passiv tinglovchi sifatida qatnashadi. Interaktiv metodlarda esa o'quvchi ta'lim jarayonining faol subyekt bo'lib, bilimlarni mustaqil o'zlashtirish, muammoli vaziyatlarni hal etish va o'z fikrini nutq orqali ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu sababli interaktiv metodlar zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi sifatida qaralmoqda.

II. INTERAKTIV METODLARNING NAZARIY ASOSLARI

Interaktiv metodlarning nazariy poydevori bir qator pedagogik va psixologik nazariyalarga tayanadi. Avvalo, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim nazariyasi interaktiv

metodlarning asosiy g'oyaviy manbalaridan biridir. Ushbu yondashuvga ko'ra, ta'lim jarayonida o'quvchining shaxsiy ehtiyojlari, qiziqishlari va individual imkoniyatlari hisobga olinadi. Shuningdek, hamkorlikda o'qitish nazariyasi interaktiv metodlarning muhim nazariy asosi hisoblanadi. Bu nazariyaga ko'ra, bilimlar o'quvchilarning o'zaro muloqoti va birgalikdagi faoliyati jarayonida shakllanadi. Kommunikativ yondashuv esa ta'lim jarayonida muloqot va nutqiy faoliyatni markazga qo'yadi. Ayniqsa, til va nutqni o'rganishda interaktiv metodlar ushbu yondashuvning samarali vositasi hisoblanadi. Konstruktivistik ta'lim nazariyasi ham interaktiv metodlarning nazariy asoslaridan biri bo'lib, unda bilim o'quvchining shaxsiy tajribasi va faol ishtiroki asosida quriladi. Interaktiv metodlar aynan ushbu g'oyani amaliyotga tatbiq etadi.

III. INTERAKTIV METODLARNING DIDAKTIK TAMOYILLARI

Interaktiv metodlar bir qator didaktik tamoyillarga asoslanadi. Ulardan eng muhimlari quyidagilardan iborat:

- faollik tamoyili – o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlash;
- hamkorlik tamoyili – o'quvchilarning guruhda ishlash va bir-biridan o'rganishiga sharoit yaratish;
- muloqotga yo'naltirilganlik tamoyili – fikr almashish va nutqiy faoliyatni rivojlantirish;
- mustaqillik tamoyili – o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifodalashiga imkon berish;
- refleksiya tamoyili – o'quvchilar faoliyatini tahlil qilish va baholash.

Mazkur tamoyillar interaktiv metodlarning samaradorligini belgilovchi asosiy omillar hisoblanadi.

IV. INTERAKTIV METODLARNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI

Interaktiv metodlar ta'lim jarayonida bir qator muhim pedagogik vazifalarni amalga oshiradi. Ular o'quvchilarning bilish faolligini oshiradi, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi hamda muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi. Ta'lim jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularni faol o'rganishga undaydi. Shuningdek, interaktiv metodlar ta'lim jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratishga xizmat qiladi. O'quvchilar o'z fikrini erkin bayon qilish imkoniyatiga ega bo'lib, xatodan qo'rqmasdan faol ishtirok etadi. Bu holat ta'lim samaradorligini oshirishga olib keladi.

XULOSA. Mazkur tadqiqot interaktiv metodlarning nazariy-asosiy jihatlarini pedagogik va psixologik nuqtai nazardan tahlil qilishga bag'ishlandi. Tadqiqot jarayonida interaktiv metod tushunchasining mazmun-mohiyati, uning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rnini hamda an'anaviy ta'lim metodlaridan farqli jihatlari ilmiy asosda yoritildi. Olib borilgan tahlillar interaktiv metodlarning ta'lim jarayonida

o'quvchini faol subyekt sifatida shakllantirishdagi muhim ahamiyatini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, interaktiv metodlar shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, hamkorlikda o'qitish, kommunikativ yondashuv va konstruktivistik ta'lim nazariyalariga tayanadi. Ushbu nazariy yondashuvlar interaktiv metodlarning pedagogik poydevorini tashkil etib, ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, bilish faolligi va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, o'quvchilarning o'zaro muloqoti va hamkorlikdagi faoliyati orqali bilimlarni egallashi interaktiv metodlarning samaradorligini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Interaktiv metodlar didaktik tamoyillar – faollik, hamkorlik, muloqotga yo'naltirilganlik, mustaqillik va refleksiya tamoyillariga asoslanishi bilan ajralib turadi. Mazkur tamoyillar ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning ta'limga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish va o'z fikrini erkin ifodalashga sharoit yaratadi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, interaktiv metodlar zamonaviy ta'lim tizimida muhim o'rin tutib, ularning nazariy-asosiy jihatlarini chuqur o'rganish va ilmiy asoslash ta'lim jarayonini takomillashtirish uchun zarur hisoblanadi. Interaktiv metodlardan samarali foydalanish o'quvchilarning bilish faolligini, mustaqil va tanqidiy fikrlashini hamda kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga imkon beradi. Mazkur tadqiqot natijalari interaktiv metodlarni ta'lim amaliyotida keng joriy etish va pedagoglarning metodik faoliyatini boyitishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

I. Normativ-huquqiy hujjatlar

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent.

O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni. – Toshkent.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari. – Toshkent.

II. O'zbek olimlarining ilmiy asarlari

Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.

Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.

Husanboyeva Q. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2015.

To'xtayeva H. Pedagogik mahorat va muloqot madaniyati. – Toshkent: Akademnashr, 2017.

III. Rus va xorijiy olimlar asarlari

Passov E.I. Kommunikativnaya metodika obucheniya. – Moskva: Prosveshcheniye, 2010.

- Zimnyaya I.A. Pedagogicheskaya psixologiya. – Moskva: Logos, 2011.
- Leontyev A.A. Psixologiya obscheniya. – Moskva: Smysl, 2007.
- Vygotskiy L.S. Myshleniye i rech. – Moskva: Labirint, 2005.
- Brown H.D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. – New York: Pearson Education, 2007.
- Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.